e*forum

Píše Libuše Heczková

(E*forum, 18. 06. 2014)

Na východní výspě Itálie pod Dolomity, moři na dohled, blízko vinného kraje Colli Orientali proslaveného svým bílým vínem, se v posledních dvaceti letech dařilo bohemistice jako málokde jinde. Vyrostlo zde pracoviště, které přes nepřízeň, jež stíhá dnes bohemistiky v zahraničí všude, si udržuje vysokou odbornou úroveň, i když také tady je jeho budoucnost nejistá. Region Friuli (po česku Furlandsko/Furlánsko) se svým magickým centrem Udine, úzce spjatým se svými sousedy Rakouskem a Slovinskem a s regiony za Alpami, jako by byl předurčen k tomu, být místem rozvoje studií jazyků a řečí střední Evropy. Univerzita v Udine s evropskou podporou vytvořila před lety prostor pro rozvoj takovýchto studií. Ale bez osobnosti, která by jej naplnila, by to nebylo možné. V roce 1996 zde začala učit Annalisa Cosentino, která 19. června oslaví významné životní výročí.

Absolventka bohemistiky na univerzitě La Sapienza v Římě měla možnost v osmdesátých letech pobývat za železnou oponou v omšelé Praze, se špatným vínem a dobrým pivem. I když „mystérium“ města dávno erodovalo, doufám, že další mladí italští bohemisté a bohemistky naleznou v Praze při svých iniciačních pobytech raison d’être svého života anebo alespoň celoživotní perspektivu podobně jako Annalisa Cosentino. Tehdy se v Čechách setkala s básníkem své diplomové práce Janem Skácelem, s nímž sice nemluvila, neboť básník se ptá a neodpovídá, ale o to více kouřila, jak řekla v nedávném rozhovoru pro 17. číslo časopisu Slovo a smysl. S druhým klíčovým autorem svého života ji v Praze seznámila dnes již bohužel zesnulá švýcarská bohemistka Susanna Roth, „kterou Hrabal vnímal skoro jako dceru. Zavedla mě za ním do Krušovické pivnice na rohu Široké a Pařížské, které se říkalo Brčálka, protože všechny lavice a stoly tam byly zelené.“

Svůj trvalý zájem o autora zúročila v edici Il Meridiani prestižního italského nakladatelství Mondadori, když společně se Sergio Corduasem uspořádala a komentovala téměř dvoutisícistránkové Vybrané spisy (Opere Scelte) Bohumila Hrabala (srov. stať Michaela Špirita v Kritické Příloze č. 29/2004). Pro tutéž edici připravila Annalisa Cosentino nový překlad Osudů dobrého vojáka Švejka a výbor z Haškových povídek. Vedle velkých vydavatelských projektů se prof. Cosentino podílela na řadě mimořádných akcí, které propagovaly středoevropskou kulturu. Zvláště pozoruhodná byla edice Oltre v udinském univerzitním nakladatelství Forum, kterou redigovala společně s germanistou Luigim Reitanim. Vyšlo zde na 30 svazků středoevropských autorů, např. Ryszard Kapuściński, Helen Epstein, Friederike Mayröcker, Josef Jedlička, Zuzana Brabcová. Poslední knihou se stalo Havlovo Odcházení. Slibně rozvinutou řadu zastavila univerzitní nutnost šetřit. Stejně jako

kdekoliv jinde, jak řekla sama prof. Cosentino ve zmíněném rozhovoru, se šetří na malých oborech s takzvaně nepotřebnými jazyky a kulturami, přestože – jak bylo zjevné ze zkušeností s programem středoevropských studií na univerzitě v Udine – tyto obory jsou finančně nenáročné a poskytují své vlastní kultuře nezvyklé perspektivy. S Luigim Reitanim se ale Annalise Cosentino podařilo v poslední době prosadit jinou středoevropskou edici, Gli anemoni pro benátské nakladatelství Marsilio, s tzv. klasickými díly středoevropských literatur (Joseph Roth, Karel Hynek Mácha, Jan Neruda, Robert Musil ad.). K autorčiným překladatelským a edičním aktivitám se řadí také rozsáhlá výstava Praga – Da una primavera all'altra: 1968–1969, připravená pro Palazzo delle Esposizioni v Římě (2008–2009) s mnoha neznámými fotografickými a filmovými dokumenty.

Toto všechno je jen přehled různorodých osvětových a odborných aktivit a jen málo to svědčí o povaze a osobnosti Annalisy Cosentino. Kdo se mohl setkat s elegantní, subtilní a bystrou ženou a zažít její černý humor, pochopí, proč právě jí před lety Bohumil Hrabal dovolil pít u svého „pivního" stolu jen kafe. Její povaha se také překlápí do vlastní vědecké práce. V českém odborném prostředí byla nedávno vydána její práce Vědecký realismus a literatura: Česká teorie, kritika a literární historie v letech 1883–1918. Kniha, která odborně započala její kariéru již v roce 1999, ukázala i po letech, jak moc potřebujeme vnější odborně fundovaný vhled, abychom si povšimli možností naší vlastní historie, našich pádů a úspěchů. Fundamentálně se zde zhodnocuje bez naplavenin např. Masarykova role v emancipační cestě moderní české literatury. Jde o nepředsudečnou knihu, která nepropadá iluzi o výjimečnosti české kultury, pozoruje fenomén češství a jeho sebeuvědomování na konci 20. století nikoliv jako trauma a stereotyp, pohrdání a vytěsňování nebo zpozdilé národovectví, ale jako cestu, která nebyla jednoznačná a realizovala se v evropském kontextu.

Pro jednu vlastnost, která charakterizuje práce Annalisy Cosentino, bych si svévolně vypůjčila citát z Psychoanalýzy ohně Gastona Bachelarda: „Každá náležitě ověřená objektivita zpochybňuje první kontakt s předmětem. Nejprve je nutno podrobit všechno kritice: smyslový dojem, běžný úsudek, samu nejustálenější praxi a konečně i etymologii, neboť slovo, stvořené k tomu, aby opěvovalo a podmaňovalo, se velmi často míjí s myšlenkou. Kdo objektivně myslí, nejenže nikdy nežasne, ale musí ironizovat. […] Cesty poezie a vědy jsou od počátku protisměrné. Vše, v co může filosofie doufat, je uvést poezii a vědu do jakéhosi komplementárního vztahu, spojit je jako dva vyhraněné protiklady. Proti sdílnému básnickému duchu je tedy nutno postavit mlčenlivého ducha vědeckého, u něhož je předběžná antipatie zdravou obezřelostí." Bachelardovi jsou sice obě polohy pojímání světa neslučitelné, mohou však existovat vedle sebe a lze je sloučit v individuální zkušenosti. Zdravá obezřelost a ironie, mélická receptivnost korigovaná zdrženlivou skepsí rozumu: u Annalisy Cosentino se obojí spojuje svrchovaně odborně a někdy taky furiantsky provokativně.

Během let, která Annalisu Cosentino znám, je mi stále zřejmější, jak vzácné je její pojetí bohemistiky jako svého druhu služby spojené s vírou ve smysluplnost rozvíjet zdánlivě marginální obor. Nikdy si nevytvářela z bohemistiky svůj pašalík

a nebudovala v něm jen svoji kariéru. Stejně jako řada dalších bohemistů se střetávala s nutností dostát různorodým a nespojitým úkolům, neuzavírala se do parciálních témat, a snažila se naopak jim dostát odborně a lidsky a zachovat si přitom svobodu práce, svobodu názoru a vědeckou odpovědnost, zdrženlivost a údiv.

Redukce úspěšných středoevropských studií v Udine (kde zůstává její mladší kolegyně lingvistka Anna Maria Perissutti) a souhra dalších okolností přiměly prof. Cosentino k odchodu na univerzitu La Sapienza v Římě, kde se i díky ní podařilo bohemistiku zachovat. Annalisa Cosentino takto pokračuje v tradici započaté Angelo Mariou Ripellinem. Doufám, že její návrat do Říma přinese jí i české a italské bohemistice štěstí a příležitosti a že jí vydrží ten černý humor a „obezřelá ironie“.

P. S. Všechny fanoušky fotbalu jistě potěší, že Annalisa osobně rozvíjela vztahy mezi Českem a Itálii i velmi prakticky – jako učitelka italštiny Pavla Nedvěda.

www.ipsl.cz